

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta	1
1 Johdanto	3
2 Ydintoimenpiteet	4
3 Kilpailukyky syntyy kuluttajien tarpeisiin vastaamisesta	4
3.1 Suomalainen ruoka tuotetaan huippulaadulla	4
3.2 Ruokaketjun vahvuudet osoittavalla varmistetulla jäljitettävyyssjärjestelmällä kilpailukykyä	5
3.3 Joukkoruokailu ohjaa ravitsemus- ja kulutuskäyttäytymistä	6
3.4 Ruokakasvatuksella lisätään laadukkaan ruoan arvostusta	7
3.5 Luomu- ja luonnontuotteiden kasvava kysyntä luo mahdollisuuksia	7
3.6 Ruoka-alan koordinaation tehostaminen	8
4 Kilpailukyky, osaaminen ja innovaatiot ruokajärjestelmässä	9
4.1 Ruokaketjun koulutus, tutkimus ja tiedonsiirtoketju	9
4.2 Elintarvikeyritysten kilpailukyyn kehittäminen	10
5 Ympäristö ja ilmastonmuutos – ruoantuotannon uhka ja mahdollisuus	11
5.1 Kuluttajan valinnanmahdollisuudet	11
5.2 Ympäristönmuutoksen vaikutukset	12
5.3 Kalan kestävän alkutuotannon mahdollisuudet	13
6 Ruoka ja terveys	14
6.1 Elintarviketurvallisuus on kilpailutekijä	14
6.2 Ravitsemuksella terveyttä	15
7 Maatalouspolitiikka kotimaisen ruoan tuotannon mahdollistajana	16
8 Ruokaturva ja huoltovarmuus	17
8.1 Ruokaturva on maailman maa- ja elintarviketalouden keskeisin haaste ..	17
8.2 Energia on tärkeä elintarviketalouden tuotantopanoks	18

1 Johdanto

Ruokaan liittyvä kulttuuri ja osaaminen ovat keskeinen osa sivistystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Ruokasektori ohjautuu kuluttajalähtöisesti. Suomalaisen ruoan tulee olla hyvää, tuoretta, terveellistä ja vastuullisesti tuotettua. Tähän perustuu suomalaisen ruoan kilpailukyky.

Ruokasektori ja sen toimintaympäristö ovat viime vuosina huomattavasti muuttuneet. Koko ketjun toiminta kytkeytyy läheisesti ympäristö-, ilmasto- ja energiakysymyksiin, alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden kannattavuuteen, kuluttajakentän muutoksiin sekä ravitsemuksen ja terveyden välisiin yhteyksiin. Ruokaketjun ja sen toimintaympäristön muutosten johdosta on tarve aikaisempaa tiiviimpään yhteistyöhön ruokaketjun eri osapuolten välillä. Tällöin Suomen ruokasektori säilyy kilpailukykyisenä ja pystyy vastaamaan kasvaviin haasteisiin. Ruokasektori on tulevaisuuden kasvuala.

Marraskuussa 2009 Valtioneuvoston kanslia asetti johtoryhmän valmistelemaan Kansallista ruokastrategiaa. Johtoryhmä teki ehdotuksen strategiasta maa- ja metsätalousministeriölle. Ehdotuksen pohjalta maa- ja metsätalousministeriön tuli valmistella esitys Kansalliseksi ruokastrategiaksi, joka tuli antaa selontekona eduskunnalle. Kesäkuussa 2010 Ruokastrategian valmistelun johtoryhmä luovutti maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttilalle esityksen kansalliseksi ruokastrategiaksi (Huomisen ruoka - esitys kansalliseksi ruokastrategiaksi, liite 1). Ruokastrategiaan kuuluu myös asiantuntijoiden työn pohjalta tehty taustaraportti. Esityksessä linjattiin tulevaisuuden visio huomisen ruoasta:

Vuonna 2030 suomalaiset kuluttajat syövät maukasta, terveellistä, kestävästi tuotettua ja turvallista ruokaa. Kuluttajilla on kyky tehdä tietoisia valintoja. Kysyntään vastaa läpinäkyvä, osaava, joustava sekä kansainvälisesti kilpailukykyinen ruoka- ja palvelujärjestelmä. Alan kasvua ja kehitystä tukee hyvin koordinoitu korkean tason tutkimus- ja kehitystyö.

Huomisen ruoka -strategian mukaan vision toteutumiseksi tarvitaan:

Kuluttajalähtöisyyttä, yhteistä päätöstä tehdä ruoka-alasta kasvuala, ruoan ja ruoan tekijöiden arvostuksen lisäämistä sekä uutta ruokapolitiikan ja ruoka-asioiden hallintomallia.

Tämä selonteko käsittelee Huomisen ruoka -strategiaa valmistelleen johtoryhmän esitystä ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ruokastrategian tavoitteiden toteuttaminen lähivuosina. Rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden kehyspäätös- ja talousarvioprosesseissa.

2 Ydintoimenpiteet

Huomisen ruoka -strategian vision toteuttamiseksi hallitus pitää tärkeänä erityisesti seuraavia asioita:

Turvataan koko suomalaisen ruokaketjun kannattavuus ja kilpailukyky ilmastonmuutoksen ja globaalin kilpailun tuomassa uudessa toimintaympäristössä.

Luodaan suomalaiseen ruokaketjuun varmistettu jäljitettävyyss- ja vastuullisuusjärjestelmä.

Tuetaan ruokaketjun kuluttajälhtöistä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita sekä tutkimustulosten käytäntöön soveltamista. Elintarviketutkimuksen kehitystä edistetään kannustamalla verkottumista. Tuetaan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten yhteistyötä.

Varmistetaan julkisen sektorin ruokahankintaosaaminen ja ruokahankintojen riittävät resurssit. Tuetaan ruokakasvatusta, terveyttä edistäviä ruokavalintoja sekä luomu- ja lähiruokaa.

Parannetaan ministeriöiden välistä yhteistyötä ruokapolitiikassa. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa ruoka-alan koordinaatiosta valtionhallinnossa yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

3 Kilpailukyky syntyy kuluttajien tarpeisiin vastaamisesta

Ruokasektori ohjautuu kuluttajälhtöisesti. Suomalaisen ruoan tulee olla hyvää, tuoretta, terveellistä, kohtuuhintaista ja vastuullisesti tuotettua. Vastuullinen ruoka on terveellistä ja turvallista. Tästä syntyy suomalaisen ruoan kilpailukyky.

Vahvistetaan maukkautta, tuoreutta, terveellisyyttä, kohtuuhintaisuutta ja tuotannon vastuullisuutta suomalaisen ruoan lisäarvona.

3.1 Suomalainen ruoka tuotetaan huippulaadulla

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu ovat Suomessa maailman huippuluokkaa. Korkea vaatimustaso aiheuttaa tuotannolle kustannuksia, mutta toisaalta varmistaa kuluttajien luottamuksen kotimaiseen tuotantoon.

Suomessa kasvinterveyden tila on hyvä eikä kasvi- ja puutarhatuotannossa ole todettu pysyvästi vaarallisia kasvintuhoojia. Myös kasvinsuojeluaineiden käyttö on vähäistä. Maamme eläintautitilanne on säilynyt hyvänä ja eläinlääkkeiden käytön tarve on vähäistä verrattuna muuhun Eurooppaan. Vakavat eläntaudit on pystytty hävittämään ja yksittäiset taudinpurkaukset on rajattu ja hävitetty tehokkaasti. Suomessa ei ole otettu viljelyyn elintarvikekäyttöön tarkoitettuja muuntogeenisiä lajeja. Koko Suomi on siis edelleen

muuntogeenisistä lajikkeista vapaa alue. EU-tasolla pyritään varmistamaan, että Suomen on jatkossa mahdollista päättää kansallisesti muuntogeenisten kasvien viljelystä alueellaan. Pakkausmerkinnät antavat kuluttajille mahdollisuuden valita geenimuuntelusta vapaat tuotteet.

Suomessa on asetettu eräiden tuotantoeläinten pidolle EU-minimitasoa korkeammat vaatimukset. Lainsäädännön perusvaatimukset ylittäviin hyvinvointitoimiin sika- ja nautatiloilla on vuodesta 2008 lähtien voinut saada eläinten hyvinvointitukea. Eläinten hyvinvointi on olennainen osa suomalaisen elintarvikkeen laatua, mikä perustuu tuottajan korkeaan ammattitaitoon ja toimivaan elintarvikeketjuun. Eläinsuojelulain ja -asetusten uudistuksilla vahvistetaan eläinten mahdollisuuksia lajityypilliseen käyttäytymiseen ja siten lisätään eläinten hyvinvointia.

Viljelymaiden raskasmetallipitoisuudet ovat meillä erittäin alhaiset. Suomessa ei myöskään saa markkinoida fosforilannoitteita, joiden kadmiumpitoisuus on yli 50 mg fosforikiloa kohden. EU:ssa vastaavaa kadmiumrajoitusta ei toistaiseksi ole.

Suomella on erityistakuut salmonellan varalta naudan, sian ja broilerin lihalle sekä kananmunille. Näitä tuotteita ei saa tuoda Suomeen Ruotsia lukuun ottamatta muista EU-valtioista eikä kolmansista maista ilman salmonellavapaudesta kertovaa todistusta. Suomessa rehuissa ei saa olla salmonellaa (nollatoleranssi).

Suomalaiset raaka-aineet, kuten marjat, sienet, ruis, kaura, kalat sekä aromikkaat yrtit tarjoavat lisäksi hyvän perustan terveelliselle ja maukkaalle ruoalle. Suomessa ruoankäyttöä ja ravitsemusta seurataan säännöllisesti ja tietoa hyödynnetään ravitsemussuosittelun päivityksessä. Elintarvikkeiden tuotekehitys voidaan perustaa näihin suosituksiin ja kriteereihin. Suomessa on myös huipputeknologiaa ja osaamista liittyen ravitsemuksellisen laadun kehittämiseen (esimerkiksi laktoosittomat tuotteet, prebiootit ja probiootit).

Hallitus pitää tärkeänä, että

Ylläpidetään suomalaisen ruokaketjun huippulaatua.

3.2 Ruokaketjun vahvuudet osoittavalla varmistetulla jäljitettävyyjärjestelmällä kilpailukykyä

Ruokaketjun on kyettävä kuluttajien toiveiden mukaisesti erilaistamaan tuotevalikoimaa siten, että ruoan ominaisuudet, myös aineettomat, ovat jäljitettävissä varmistettavalla tavalla raaka-aineiden tuottamisesta ja tuotantopanosten käyttämisestä alkaen. Ensisijainen vastuu elintarvikkeiden laadusta ja turvallisuudesta on ruokaketjun toimijoilla. Tavoitteena tulee olla ruokaketjun yhteinen jäljitettävyy- ja vastuullisuusjärjestelmä, jota auditoidaan säännöllisesti. Tämä järjestelmä palvelee ketjun kaikkia osia ja kuluttajan tiedon tarvetta. Jäljitettävyy- ja vastuullisuusjärjestelmällä pystytään antamaan kuluttajille entistä tarkempaa tietoa ruoan alkuperästä ja tuotantotavasta. Tällaisella järjestelmällä lisätään suomalaisen elintarvikkeen kilpailukykyä ja – etua. Jäljitettävyy- ja

vastuullisuusjärjestelmä tarvitaan sekä elintarvikeviennin että suomalaisen kuluttajan luottamuksen säilyttämisen takia.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Luodaan suomalaiseen ruokaketjuun varmistettu jäljitettävyyys- ja vastuullisuusjärjestelmä.

3.3 Joukkoruokailu ohjaa ravitsemus- ja kulutuskäyttäytymistä

Suomessa joukkoruokailu on poikkeuksellisen suosittua verrattuna moniin Euroopan maihin. Julkinen ruokapalvelusektori sekä muut ammattikeittiöt ohjaavat osaltaan suomalaisten ravitsemus- ja kulutuskäyttäytymistä. Siksi laadukas ja maittava ruoka on pystyttävä takaamaan julkisissa organisaatioissa, kuten kouluissa ja laitoksissa. Laadukkaan joukkoruokailun ja ruokapalvelujen saatavuutta eri väestöryhmissä on syytä parantaa. Tarjoamalla maukasta, tuoretta ja vastuullisesti tuotettua ruokaa säilytetään suomalaisen ruoan suosio. Myös ravitsemuskriteerien toteutuminen tulee varmistaa julkisissa ruokapalveluissa. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota suolan, rasvan ja kuidun määrään sekä rasvan laatuun. Myös esimerkiksi kasvisten, marjojen ja hedelmien tarjontaan sekä laatuun on panostettava.

Ammattikeittiöillä on merkittävä tehtävä kestävien elintarvikevalintojen edistämässä. Ruokalistasuunnittelulla ja elintarvikevalinnoilla voidaan tukea alueellista ja ympäristön hyvinvointia sekä maaseudun elinvoimaisuutta. Julkisen joukkoruokailun raaka-aineiden ja palveluiden kilpailuttamisessa voidaan painottaa kokonaistaloudellisuutta, tuotteiden laatua, turvallisuutta ja ympäristövaikutuksia. Tavoitteet luonnonmukaisesti tuotetun ruoan, kasvisten ja sesonginmukaisen ruoan käytön lisäämisestä on asetettu valtioneuvoston periaatepäätöksessä (Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa). Ravitsemuskriteerit ovat valmistuneet osana joukkoruokailun kehittämistyöryhmän työtä (Joukkoruokailun kehittäminen Suomessa, STM:n selvityksiä 2010:11). Suurimpia esteitä vastuullisten ruokavalintojen, lähi- ja luomuruoan edistämiseksi sekä ravitsemuksellisen laadun varmistamiselle ovat strategisen päätöksenteon, hankintoihin liittyvän tiedon, osaamisen ja koulutuksen puute sekä kehittymättömät, yksinomaan hintaan painottuvat hankintaprosessit.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Parannetaan joukkoruokailupalveluiden laatua, houkuttelevuutta ja saatavuutta.

Turvataan julkisen sektorin ruokapalveluille ja erityisesti kouluruokailulle riittävät resurssit sekä lisätään julkisen sektorin hankintaosaamiseen liittyvää neuvontaa.

Parannetaan ammattikeittiöiden osaamista lähi- ja luomuruoan käytön sekä terveellisempien valintojen edistämiseksi.

Edistetään ympäristövastuullisia toimintatapoja julkisissa ruokapalveluissa.

3.4 Ruokakasvatuksella lisätään laadukkaan ruoan arvostusta

Ruokakulttuuri määrittelee ruoan arvostusta. Ruokakulttuuri omaksutaan omakohtaisesti kokemalla, kosketuksessa ruokaketjuun sekä ruoan valmistukseen, erityisesti arjessa. Ruokaan liittyvä kulttuuri ja osaaminen ovat keskeinen osa sivistystä.

Kouluruokailulla tuetaan kasvatuksellisia tavoitteita. Varhaiskasvatuksen ja peruskoulun ohjatussa ruokailussa lapsella ja nuorella on mahdollista oppia ateriomaan yhdessä, syömään terveellisesti, kohtaamaan uusia ruokalajeja sekä laajentamaan makutottumuksiaan. Lapsella ja nuorella on myös mahdollisuus oppia ymmärtämään syömisen vaikutukset ympäristöön. Kouluruokailussa aikuisten läsnäolo on tärkeää. Myös ruokapalveluhenkilöstön ammattitaitoon tulee kiinnittää huomiota. Kiireetön, viihtyisä ruokailuhetki on tärkeä osa koulupäivää.

Kotitalouden ja terveystiedon opetuksen sekä kouluruokailun kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota. Kotitaloudelle ja terveystiedolle tulee varata riittävät tuntimäärät uusissa opetussuunnitelmissa, kun perusopetuksen yleisiä tavoitteita ja tuntijakoa uudistetaan.

Kerhotoiminta täydentää hyvin opetussuunnitelmaan perustuvaa ruokakasvatusta.

Ruokailukasvatuksen menetelmiä tulee kehittää tutkimustietoon perustuen. Ruokailukasvatuksen hyviä käytänteitä tulee levittää ja ottaa käyttöön kouluissa ja päiväkodeissa. Tämä edellyttää, että näitä asioita käsitellään myös opettajien ja päiväkotihenkilökunnan perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Edistetään suomalaista ruokakulttuuria.

Varmistetaan kotitalouden ja terveystiedon opetukselle riittävät opetustuntimäärät sekä lisätään ruokakasvatusta tukevaa kerhotoimintaa.

Herätetään kiinnostus ruokaan ja ruokailuun kouluissa ja päiväkodeissa ottamalla käyttöön uusia toimintatapoja.

Hyödynnetään uusinta tietoa ruokakasvatuksessa opetussuunnitelmien perusteita uudistettaessa. Vahvistetaan kouluruokailun roolia osana koulun yleisiä kasvatustavoitteita.

3.5 Luomu- ja luonnontuotteiden kasvava kysyntä luo mahdollisuuksia

Kiinnostus luonnonmukaisesti tuotettuja (luomu) tuotteita ja luonnontuotteita (esimerkiksi luonnonmarjat, sienet, riista ja kala) kohtaan maailmalla on suuri ja yhä kasvussa. Luomulla ja luonnontuotteilla on vientiin suurta potentiaalia ja ne tarjoavat myös pienille ja keskisuurille yrittäjille vientiväylän.

Luomutuotteiden käyttäminen on yksi keino toimia kestävästi. Tällä hetkellä luomutuotevalikoimat ovat puutteellisia ja vähittäiskaupalla sekä ammattikeittiöillä on saatavuus- ja laatuongelmia. Suomesta puuttuu luomualaa yhdistävä toimija. Jotta luomutuotteet saataisiin kuluttajille asti, on koko luomuketjun tehtävä tehokkaammin yhteistyötä. Luomualan kehittyminen ja alan tukeminen julkisista varoista edellyttävät alan nykyistä tiiviimpää järjestäytymistä. Tavoitteena on, että kaikissa julkisen sektorin ammattikeittiöissä käytetään luomutuotteita (Luomumarkkinoiden kehittämisen strategiset tavoitteet 2007-2015).

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Varmistetaan luomutuotteiden tarjonnan monipuolisuus sekä vähittäiskauppaan että ammattikeittiöille.

Edistetään luomu- ja lähiruoan käyttöä julkisissa hankinnoissa.

*Edistetään luomu- ja luonnontuotteiden ketjuyhteistyötä tukemalla yhteisten markkinoi-
nointiorganisaatioiden syntymistä.*

Varmistetaan edellytykset luomu- ja luonnontuotteiden jalostusasteen nostoon ja viennin kehittämiseen.

3.6 Ruoka-alan koordinaation tehostaminen

Ruoka-alan valtakunnan toimijoiden kohtaamisen parantaminen on Huomisen ruoka -strategian keskeisiä toimenpide-ehdotuksia. Monet Huomisen ruoka -strategiassa esitetyistä ruokaan liittyvistä asioista ovat poikkihallinnollisia. Kehittäminen edellyttää hyvää koordinaatiota valtionhallinnon eri toimien välillä. Tarvitaan johdonmukaisia toimenpiteitä, jotta ruokapolitiikan tavoitteet saavutetaan. Valtionhallinnon sisäinen koordinaatio ei kuitenkaan yksin riitä eikä valtio voi yksin toimia tarpeellisten käytännön toimien toteuttajana. Koska toimijakenttä on pirstaleinen, myös käytännön hankkeiden toteuttamiseen tarvitaan jatkossa neutraali taho, joka voi edistää ja koordinoita yhteisiä toimia. Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee ratkaisumalleja myös tähän asiaan.

Yksi suomalaisen ruoan tuotannon voimistuva kilpailuetu on puhtaan veden saatavuus. Vesihuollon ja veden turvallisuuden merkitys ruokaketjussa on jatkossa entistä tärkeämpää.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Parannetaan ministeriöiden välistä yhteistyötä ruokapolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa ruoka-alan koordinaatiosta valtionhallinnossa yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

4 Kilpailukyky, osaaminen ja innovaatiot ruokajärjestelmässä

4.1 Ruokaketjun koulutus, tutkimus ja tiedonsiirtoketju

Tuottava, laadukas ja kustannustehokas maataloustuotanto edistää osaltaan kotimaisen ruokajärjestelmän kilpailukykyä. Maatalouden rakennemuutos sekä ympäristöön ja eläinten hyvinvointiin liittyvät haasteet lisäävät entisestään tarvetta osaamisen ja innovaatioiden hyödyntämiseen. Elintarvikkeiden alkutuottajilla on oltava mahdollisuus saada lisäkoulutusta ja neuvontaa sekä saada käyttöönsä alan uusimpia käytäntöön sovellettavia tutkimus- ja kehitystuloksia. Nuorille yrittäjille ja alkutuotannossa työskentelevälle työvoimalle laadukkaan peruskoulutuksen saatavuus on keskeistä.

Innovaatiotoiminnan vahvistamiseksi on tarpeen kehittää koulutusjärjestelmää, sillä se luo vahvan pohjan sille, että Huomisen ruoka -strategian tavoitteissa voidaan onnistua. Elintarvikealan houkuttelevuutta tulee lisätä. Jatkossa on tarpeen hyödyntää toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tuottamaa tietoa innovaatiotoimintaan ja neuvontaan. Koulutusyhteistyötä Itämeren alueen ja muiden pohjoismaisten korkeakoulujen välillä tulee tiivistää.

Suomen elintarviketeollisuus on eurooppalaisessa vertailussa taloudellisten mittareiden perusteella arvioituna hyvässä kunnossa. Elintarviketeollisuus on kuitenkin menestynyt viennin osalta lähinnä lähialueilla, jonne on pääasiassa viety matalan jalostusasteen tuotantoa. Mikäli jalostusastetta halutaan nostaa sekä lisätä vientiä Huomisen ruoka -strategiassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti, tulee panostuksia tutkimus- ja innovaatiotoimintaan lisätä huomattavasti nykytasosta. Maatilat tulee ottaa huomioon yhtenä segmenttinä innovaatiopolitiikassa ja luoda niille mahdollisuudet osallistua innovaatioverkostoihin. Innovaatiopolitiikan tulee olla kysyntä- ja käyttäjälähtöistä. Lisäksi innovaatiotoimintaan kuuluu olennaisena osana se, että sekä yritykset että rahoittajat ottavat riskejä.

Elintarvikealan tutkimus Suomessa on monelta osin hyvätasoista, osin jopa erinomaista, mutta tutkimuksen ala on pirstaleinen. Elintarvikealan kilpailukykyyn kehittämiseksi on löydettävä lisää monitieteellistä perus- ja soveltavaa tutkimusta. Tarvitaan muun muassa luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän sekä terveyden ja hyvinvoinnin yhteenliittymän läheisempää yhteistyötä. Yhteenliittymien välillä tarvitaan vastaavasti myös kohdistettua resursointia. Elintarviketutkimuksen kehitystä edistetään tehokkaimmin kannustamalla verkottumista.

Julkisen tutkimusrahoituksen toimijoita on useita. Koko ketjun kattavan kokonaisvaltaisen koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen edellyttää, että eri ministeriöillä on yhteinen käsitys tarpeista. Tästä syystä rahoituksen painopistealueista ja työnjaosta tulee sopia keskitetysti.

Useimmat elintarvikealan yritykset eivät vielä investoi riittävästi tutkimukseen ja kehitykseen. Tekesin rahoitus edellyttää yleensä valtiontukilainsäädännön mukaista

teollisuuden omaa rahoitusosuutta. Suuri osa yrityksistä on pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Niillä ei välttämättä ole paljon resursseja eikä osaavaa henkilökuntaa, jotta ne voisivat hyödyntää tutkimuksen tuloksia omassa liiketoiminnassaan. Elintarviketeollisuuden osaamistasoa tuleekin nostaa ja näin luoda parempia mahdollisuuksia innovaatioihin myös pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Yhteistyöhön muiden toimialojen, esimerkiksi pakkausalan, kanssa tulee kiinnittää huomiota.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Edistetään tuotantoon, markkinointiin, liikkeenjohtoon ja ympäristöön liittyvän osaamisen sekä innovaatioiden hyödyntämistä maataloudessa ja koko ruokaketjussa.

Kohdennetaan resursseja elintarvikealan pienten ja keskisuurten yritysten tutkimukseen, kehittämiseen, monialaiseen toimintaan ja innovaatioihin. Edistetään yhteistyöverkostojen syntymistä.

Turvataan resurssit pitkäjänteiseen elintarvikealan perustutkimukseen.

Kannustetaan eri hallinnonalojen kesken elintarvikealantutkimusta tekevien tutkimuslaitosten koordinaatiota. Tehostetaan elintarviketutkimuksen rahoittajien koordinaatiota.

Suunnataan resursseja valtion tutkimuslaitosten elintarvikealaan liittyvän innovaatio-toiminnan lisäämiseksi.

Kohdennetaan hallinnonalan voimavaroja elintarviketutkimukseen, joka toimii yhteistyössä muiden alan toimijoiden kanssa.

4.2 Elintarvikeyritysten kilpailukykyyn kehittäminen

Ruokajärjestelmän toimijoiden kannattavuus ja kilpailukyky on edellytys toiminnan jatkuvuudelle. Elintarvikkeita jalostavien pienten ja keskisuurten yritysten asema ruokajärjestelmässä on vahvistumassa, koska ne ovat lähteneet tunnistamaan kuluttajien tarpeita uusista näkökulmista ja siten luovat asiakkaalle lisäarvoa. Luomuruokaa, lähiruokaa, sesonkiruokaa ja funktionaalisia elintarvikkeita tuotetaan myös pienissä yrityksissä. Pk-yritysten välisen yhteistyön ja alihankinnan mahdollisuudet kannattaa selvittää. Etenkin erilaisten jalosteiden ja puolivalmisteiden lisääntynyt käyttö on saanut aikaan kasvua pk-yrityksissä. Kuluttajista osa on aktivoitunut hakemaan suoraan yhteyttä alkutuottajiin ja jalostajiin. Onkin tärkeää edistää tuottajien ja kuluttajien osuuskuntia; tällä voidaan vaikuttaa myös vähittäiskaupan tarjonnan monipuolisuuteen.

Myyntikanavien löytäminen keskittyneen jalostaja-, logistiikka ja kauppartaan kautta on haasteellista pienille ja keskisuurille yrityksille. Logistiikan ratkaisut ovat ennen kaikkea yritysten ja niiden välisen yhteistyön avulla ratkaistavissa. Yritys- ja tuotekehitykseen tarvitaan lisää keinoja ja resursseja, sillä potentiaalia uusiin tuotteisiin on niin maatalouskuin kalataloustuotteidenkin osalta. Innovatiivisen tuotekehityksen edellytyksenä ovat raaka-aineiden saatavuus ja tasalaatuisuus ovat alkutuotannon laadun kehittämisen tärkeitä tavoitteita. Kotimaisen kysynnän rinnalla on muistettava vientimarkkinat ja siihen liittyvät haasteet. Erityinen huomio tulisi kiinnittää Luoteis-Venäjän talousalueeseen ja muuhun

Venäjään sekä sellaisiin innovatiivisiin tuotteisiin, joilla voisi olla maailmanlaajuista kysyntää kapeissa markkinasegmenteissä.

Elintarvikeyritysten toimintaedellytyksiin ja kannattavuuteen kytkeytyvät lainsäädäntö ja muut yhteiskunnassa tehtävät päätökset ja linjaukset. Elintarvikelainsäädäntö koetaan useissa pk-yrityksissä edelleen vaativaksi ja vaikeaselkoiseksi. Pienet yritykset tarvitsevat erityisneuvontaa etenkin lainsäädäntöön liittyvissä asioissa. Lainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa on kehitettävä niin, että pienten yritysten ominaispiirteet otetaan huomioon.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Edistetään yritysten kansainvälistymistä, vientiä ja kansainvälistä liiketoimintaosaa-
mista.

Kehitetään elintarvikelainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa niin, että yritysten toimin-
nan riskit ja niiden hallinta otetaan paremmin huomioon. Parannetaan elintarvike-
lainsäädännön neuvontaa.

Vaikutetaan siihen, että EU:n uudella ohjelmakaudella 2014–2020 ruokaketjun yri-
tystoiminnan tukemista ja kehittämistyötä voidaan jatkaa EU-rahoituksella.

Luodaan edellytyksiä pienten ja keskisuurten elintarvikeyritysten kilpailukyyn kehiti-
tämiselle, jalostusasteen nostolle sekä viennin kehitykselle.

Otetaan huomioon kauppapolitiikassa elintarvikkeisiin liittyvät EU:n korkeat stan-
dardit niin, että myös tuontituotteilta vaaditaan samaa tasoa kuin EU:ssa.

5 Ympäristö ja ilmastonmuutos — ruoantuotannon uhka ja mahdollisuus

5.1 Kuluttajan valinnanmahdollisuudet

Kuluttaja vaikuttaa ruokavalinnoillaan sekä omaan terveyteensä että ympäristön hyvinvointiin ja työllisyyteen. Ostaessaan kotimaisia elintarvikkeita kuluttaja ei maksa pelkästään ruoasta ja raaka-aineista, vaan myös kansallisesta ruokakulttuurista, maaseutumaisemasta, ympäristönhoidosta ja eläinten hyvinvoinnista sekä näihin liittyvästä työstä. Vastuullinen kuluttaja voi halutessaan pienentää nauttimansa ruoan hiilijalanjälkeä. Tuotekohtainen hiilijalanjälki on yhdistettävissä elintarvikkeiden pakkausmerkintöihin. Ilmastovaikutus kannattaa nostaa ympäristölaatutekijäksi.

Kaiken kotitalouksien hankkiman ruoan hävikki voi olla jopa 25 %. Koko ruokaketjun hävikki voi olla jopa puolet kaikesta saatavilla olevasta ruoasta. Ruokahävikistä aiheutuvat ympäristövaikutukset voivat useissa elintarviketuoteryhmissä olla selvästi suuremmat kuin mitä esimerkiksi pakkausten valmistuksesta ja jätehuollosta aiheutuu. Ruoan hävikki pitäisi pystyä vähintäänkin puolittamaan. Kuluttajien tietoisuutta hävikin ekologisista ja taloudellisista vaikutuksista sekä tavoista vähentää ruokahävikkiä tulee lisätä.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Parannetaan kuluttajien tietoisuutta kulutuksen ympäristö- ja työllisyysvaikutuksista.

Selvitetään mahdollisuudet tuotekohtaisen hiilijalanjäljen käyttöönottoon sekä mahdollisuudet hiilijalanjälkimerkinnän yhdistämiseksi pakkausmerkintöihin.

Vähennetään ruoan hävikkiä kuluttajien tietoisuutta lisäämällä sekä minimoimalla jätevirrat koko ruokaketjussa.

5.2 Ympäristönmuutoksen vaikutukset

Suomi on sitoutunut muiden EU-maiden tavoin vähentämään eri sektoreiden kasvihuonekaasupäästöjä, lisäämään uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian tuotantoa ja käyttöä sekä säästämään energiaa. Myös EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa ilmastoon ja energiaan liittyvillä kysymyksillä on entistä suurempi painoarvo.

Suomen maataloustuotannosta kuten kotieläintuotannosta ja peltoviljelystä aiheutuvia päästöjä tulisi vuoteen 2020 vähentää 13 prosenttia vuoden 2005 tasosta. Arvioiden mukaan tähän vähennykseen on mahdollista päästä ilman maataloustuotannon määrän leikkaamista. EU:ssa käydään parhaillaan keskustelua nykyisen päästövähennystavoitteen kiristämisestä, jolloin maataloudellekin asetettu tavoite kiristyisi. Tällöin myös maataloustuotannon määrän vähentäminen voi tulla keskustelun kohteeksi, koska muilla keinoilla päästömäärää ei saada tavoitteen mukaiseksi. Maataloustuotannon leikkaaminen Suomessa ei kuitenkaan välttämättä vähentäisi globaaleja kasvihuonekaasupäästöjä, mikäli sama määrä ruokaa tuotettaisiin muualla.

Ilmastonmuutos ja kiristynyt kilpailu luonnonvaroista voivat kuitenkin tulevaisuudessa luoda paineita maataloustuotannon lisäämiseen maassamme. Ilmastonmuutos heikentäne viljelyoloja maailman monilla nykyään merkittävillä tuotantoalueilla. Samaan aikaan Suomessa lämpenemisen ennakoitaan päinvastoin kasvattavan satoja. Toisaalta äärimmäisten sääilmiöiden, kasvitautilien ja tuhohyönteisten yleistyminen voi kumota osan tuotannon lisäyksestä. Toistaiseksi Suomessa vaarallisia kasvintuhoojia on löydetty vähän. Valtion varoista maksettavien kasvinterveyskorvauksien määrä on kuitenkin kaksinkertaistunut parissa vuodessa. Samalla kun kasvintuhoojien määrä kasvaa, vaatimukset kasvinsuojeluaineiden turvallisuudesta lisääntyvät. Markkinoilla olevien aineiden valikoima todennäköisesti pienenee ympäristövaatimusten tiukentumisen seurauksena. Poikkeuksellisten sääolosuhteiden aiheuttamat alhaiset sadot vähentävät viljelijöiden tuloja ja tuotannon kannattavuutta sekä aiheuttavat laajemminkin epävarmuutta elintarvikemarkkinoilla.

Sopeutumistoimilla on pyrittävä hillitsemään ilmastonmuutoksen haitallisia vaikutuksia ja hyödyntämään sen mukana tuomia mahdollisuuksia. Sopeutumista tarvitaan erityisesti kasvinjalostuksessa sekä peltojen kuivatus- ja kastelumahdollisuuksien kehittämisessä. Biotekniikan avulla voidaan parantaa viljelykasvien satoisuutta, mikä tehostaa viljelymaan käyttöä ja vähentää näin uusien luonnonympäristöjen raivaamista maatalouskäyttöön. Ruoantuotannon kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi olisi tarkoituksenmukaista lisätä monivuotisten nurmien määrää erityisesti eloperäisillä mailla sekä huolehtia hyvin kotieläintalouden lannan käsittelystä. On tärkeää, että nykyinen peltoalamme säilyy hyvässä

kasvukunnossa, peltojen perusparannuksista huolehditaan ja hyviä viljelytapoja noudatetaan. Ympäristönsuojelun ja ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamiseksi tarvitaan tulevana vuosikymmeninä laajaa keinovalikoimaa kuten maatalouden investointi- ja ympäristötukia, maatalousyrittäjien koulutusta ja neuvontaa sekä innovaatioiden ja tutkimuksen tukemista.

Suomen runsaat vesivarat hyödyttävät suhteellisesti parhaiten tuotantoa, jonka veden tarve on suuri, kuten suomalaista kotieläintuotantoa. Monivuotisten nurmien avulla peltomaan orgaanista ainesta on mahdollista lisätä ja vedenläpäisykykyä parantaa. Nurmituotantoon liittyy myös kasvualustan muuttuminen hiilinieluksi, mikä pienentää tuotteiden hiilijalanjälkeä. Maatalouden vesistökuormituksen vähentämiseksi tarvitaan myös tulevana vuosina kaikkia toimijoita koskevia vesiensuojelutoimenpiteitä. Vesipuidedirektiivin mukaisissa vesienhoitosuunnitelmissa osoitetuille alueille tarvitaan tämän lisäksi valuma-alueen ja tilan tasolla optimoituja, tehokkaita vesiensuojelutoimenpiteitä. Suomessa on runsaasti luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvää osaamista. Runsaat vesivaramme luovat huomattavia liiketoimintamahdollisuuksia kasvavilla vesiteknologiamarkkinoilla ja yhteistyöprojekteissa. Veden käyttöön liittyvä vesijalanjälkimittari on parhaillaan kansainvälisesti muotoutumassa ja tulossa käyttöön. Mittarin myötä on käynnistynyt keskustelu vettä paljon kuluttavien hyödykkeiden tuotannon siirtämisestä veden niukkuudesta kärsiviltä alueilta runsaiden vesivarojen alueille. Vesijalanjäljen käyttöä elintarvikeviennin edistäjänä on tarpeen selvittää.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Pidetään Suomen peltoala kasvukunnossa ja huolehditaan muun muassa kasvinjalostuksen avulla Suomen elintarviketalouden mahdollisuuksista sopeutua ilmastonmuutokseen.

Vähennetään ruoantuotannon kasvihuonekaasupäästöjä kehittämällä tuotantomenetelmiä. Varataan riittävät resurssit uusien tuotantomenetelmien kehittämiseen ja käyttöön.

5.3 Kalan kestävän alkutuotannon mahdollisuudet

Kotimaisessa kalataloudessa on edelleen paljon hyödyntämätöntä potentiaalia. Lisäksi ilmaston lämpeneminen voi tulevaisuudessa lisätä vesien tuottavuutta. Lyhyellä aikavälillä kalan markkinoille tuloa voidaan edistää erityisesti siten, että kalastusta kohdennetaan hyödyntämättömiin kalakantoihin ml. särkikalakannat sekä vähentämällä haittaeläinten aiheuttamia haittoja kalastukselle.

Vesiviljelytuotannon kestävä kasvu vastaavasti mahdollistetaan uusien ympäristöinnovaatioiden edistämisen, kuten tuotannon sijainninhjauksen, Itämerirehun sekä teknologisten innovaatioiden (kiertovesiteknologia ja avomeritekniikka) laajamittaisen käyttöönoton avulla. Pitkällä aikavälillä tutkimus- ja kehitystoimintaa tulee suunnata ennakkoluulottomasti vesiluonnonvarojen uudenlaiseen ja monipuolisempaan hyödyntämiseen, kuten esimerkiksi mikrolevien ja vesikasvien viljelyyn.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Kehitetään kotimaisen kalatalouden edellytyksiä sekä panostetaan tutkimus- ja kehitystoimintaa, joka tähtää Suomen vesiluonnonvarojen kestävään ja uudelleen hyödyntämiseen.

6 Ruoka ja terveys

6.1 Elintarviketurvallisuus on kilpailutekijä

Elintarviketurvallisuus on Suomessa korkealla tasolla, myös kansainvälisesti arvioituna. Valtioneuvosto antoi keväällä 2010 eduskunnalle järjestyksessä toisen selonteon elintarviketurvallisuudesta (VNS 3/2010 vp). Selonteon tavoitteet tähtäävät elintarvikkeiden turvallisuuden varmentamiseen, terveellisen ravitsemuksen edistämiseen sekä kuluttajan aseman parantamiseen. EU:n ja kansallinen elintarvikelainsäädäntö osoittaa ensisijaisen vastuun elintarvikkeiden turvallisuudesta ruokaketjun toimijoille. Tämän vuoksi omavalvontaperiaate on otettu käyttöön koko ruokaketjussa, aina tilatasolta alkaen. Lainsäädännön mukaisen omavalvonnan ohella monet ruokaketjun toimijat edellyttävät raaka-ainetoimittajiltaan laadun- ja riskienhallintaa.

Suomen korkea elintarviketurvallisuuden taso on saavutettu pitkäjänteisellä toiminnalla (vrt. kappale 3), jossa elinkeinon ja viranomaisten yhteistyöllä on ollut suuri merkitys. Turvallisuustason ylläpitoa ovat edesauttaneet muun muassa vähäinen elävien eläinten tuonti, matala eläintiheys sekä hallittu kasvinsuojeluaineiden ja eläinlääkkeiden käyttö. EU-tason vertailut osoittavat, että tuotantoeläintemme salmonella- ja kamylobakteeritilanteet ovat EU-valtioiden parhaita. Tulevaisuudessa tulee edelleen kiinnittää huomiota kamylobakteerin ja muiden vaarallisten bakteerien, esimerkiksi yersinian, ehkäisemiseen.

Suomalaiset kuluttajat luottavat tutkimustietojen mukaan viranomaisvalvontaan. Kuitenkin suureneva joukko kuluttajia haluaa vaikuttaa omilla valinnoillaan nauttimansa ruoan turvallisuuteen. Merkittävä osa kuluttajista odottaa, että ruoka ei ainoastaan ylläpidä, vaan myös parantaa terveyttä. Suomessa kuluttajat suhtautuvat esimerkiksi Etelä-Eurooppaa myönteisemmin funktionaalisiin elintarvikkeisiin. Terveiden edistämisen tavoite voi johtaa myös ylilyönteihin: joillakin ryhmillä ravintolisien kulutus on jo osin terveyttä vaarantavalla tasolla.

Elintarviketurvallisuudessa on perinteisesti torjuttu ruoan välittömiä terveyshaittoja, kuten ruokamyrkytyksiä tai allergisia reaktioita. Ruoan sisältämien haitallisten aineiden pitkäaikaisvaikutuksista tiedetään kuitenkin edelleen liian vähän. Riskinarvioinnin haasteena on riittävän kattavien tietojen kerääminen yhtäältä eri väestöryhmien ruoankäytöstä ja toisaalta merkittävimpien haitta-aineiden pitoisuuksista suomalaisten nauttimassa ruoassa. Tärkeää on myös tarkastella ruoka-aineiden hyötyjä ja haittoja kokonaisvaltaisesti. Esimerkiksi kalansyöntisuosituksissa on otettu huomioon toisaalta terveysvaikutukset välttämättömien rasvahappojen ja D-vitamiinin tarpeeseen liittyen ja toisaalta kaloista saatavan dioksiinimäärän haitallisuus.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Jatketaan pelloilta pöytään periaatteen mukaisesti elintarviketurvallisuuksi uhkaavien riskien hallintaa koko ruokaketjussa, erityisesti salmonella- ja kampylobakteeririskien torjuntaa alkutuotannossa.

Kehitetään elintarviketurvallisuusriskien tieteellistä arviointia ja asetetaan arviointien perusteella riskinhallintatoimia ohjaavia turvallisuustavoitteita ruoan tärkeimmille haattatekijöille. Kehitetään menettelytapoja ja ohjeita ruokaketjun toimijoiden oman riskinhallintakyvyn parantamiseksi ja jatketaan julkisen vallan ja ruokaketjun toimijoiden yhteistoimintaa riskien hallinnassa.

Tuotteistetaan elintarviketurvallisuuteen liittyvää suomalaista osaamista ja rakennetaan siitä vientihankkeita.

6.2 Ravitsemuksella terveyttä

Ravitsemussuositukset eivät täyty Suomessa kaikilta osin, etenkin kasvien, marjojen ja hedelmien kulutuksen osalta. Ruoan ravitsemuksellisista riskeistä merkittävimmät ovat kuitenkin energian liikasaanti suhteessa kulutukseen sekä tyydyttyneen rasvan, sokerin ja suolan liiallinen saanti. Nämä johtavat lihomiseen ja tautiriskeihin, kuten 2-tyyppin diabetekseen sekä sydän- ja verisuonisairauksiin. Suomessa tulisi erityistä huomiota kiinnittää lasten ja nuorten lihomiseen. On tärkeää edistää terveellistä ravitsemusta valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti (Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravitsemuksen edistämiseksi). Kolesterolitasoja on voitu alentaa väestötasolla määrätietoisesti valistuksen sekä tuotekehityksen avulla. Ravitsemuksellinen laatu on entistä merkittävämpi tekijä ruokatuotteiden kehittämisessä.

Ravitsemuksen ohjaamiseksi tarvitaan edelleen ajantasaista kuluttajainformaatiota. Myös muun muassa koulutuksen avulla on varmistettava, että elintarvikeketjun toimijoilla ja ruoka-alan ammattilaisilla on riittävät tiedot ja taidot terveellisestä ravinnosta. Kuluttajilla on oltava mahdollisuus saada tukea ja neuvontaa terveyttä edistävien valintojen tueksi. Lisäksi tulee vaikuttaa elinympäristöön niin, että ravitsemuksellisesti parhaat valinnat ovat mahdollisia, helppoja ja houkuttelevia. Käytännössä tätä voidaan edistää esimerkiksi vähentämällä lasten ja nuorten altistusta epäterveellisille elintarvikkeille, lisäämällä terveellistä ateriatarjontaa eri väestöryhmissä tai huomioimalla terveystietokohdat elintarvikkeiden ja ruokapalvelujen tuotekehityksessä. Hallinnollisten keinojen, kuten verotuksen, käyttöönottoa tulee selvittää. Ravitsemuksellisen päätöksenteon pohjaksi tarvitaan luotettavia ruoan kulutus- ja koostumustietoja. Kansallista elintarvikkeiden koostumustietokantaa (Fineli) ja sen vaatimaa tietopohjaa on kehitettävä hallinnonalojen yhteistyönä.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Varmistetaan riittävä tiedonsaanti ravinnon ja ravintoaineiden saannista ja turvallisuudesta Suomessa.

Selvitetään uusien ravitsemuksellisten riskinhallintatoimien käyttöönottoa, erityisesti ylipainon ja diabeteksen esiintymisen vähentämiseksi.

Vaikutetaan elintarvike- ja ruokatarjontaan niin, että ravitsemussuosituksen mukaiset valinnat ovat mahdollisia, helppoja ja houkuttelevia kaikille väestöryhmille

7 Maatalouspolitiikka kotimaisen ruoan tuotannon mahdollistajana

Maatalouspolitiikan yhtenä keskeisenä tehtävänä on luoda edellytykset korkealaatuisten maataloustuotteiden tuotannolle kotimaisen elintarviketalouden ja kuluttajien tarpeita vastaavasti.

Maataloutta harjoitetaan Suomessa varsin erilaisissa olosuhteissa kuin muissa EU-maissa. Alhaisten satotasojen, pitkien kuljetusmatkojen, pientilavaltaisen tuotantorakenteen ja muiden suomalaisen maatalouden erityispiirteiden vuoksi maataloustuotteiden tuotantokustannukset muodostuvat meillä korkeiksi moniin muihin EU-maihin sekä EU:n kauppakumppaneihin verrattuna.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan keskeisenä tavoitteena on pitää maataloustuotteiden kuluttajahinnat kohtuullisina, lisätä maatalouden tuottavuutta, taata kohtuullinen elintaso väestölle, varmistaa tarvikkeiden saatavuus sekä vakauttaa markkinat (ETY:n perustamissopimus, ns. Rooman sopimus, 1957). Koska maataloustuotteiden myynnistä saatavat tulot kattavat usein vain osan tuotantokustannuksista, keskeisten maataloustuotteiden tuotanto ilman yhteiskunnan tukea ei ole mahdollista Suomessa, eikä nykyisessä laajuudessa myöskään muissa EU-maissa.

Hallinnolla on rajalliset keinot vaikuttaa suoraan markkinoilla määräytyviin myyntihintoihin tai tuotannon kustannuksiin. Markkinoiden ohjausvaikutus on viime vuosina voimistunut, sillä vain osa maataloudesta on sidottu maataloustuotteiden tuotantoon. Yksittäisten tuotteiden kannattavuus määräytyy yhä enemmän markkinoilla. Tästä syystä maatalouden tuotantopanos- ja tuotemarkkinoiden tasapainoinen toiminta on aikaisempaa tärkeämpää maataloustuotannon kannattavuudelle. On myös tärkeää, että Suomessa mahdollistetaan tuottaja- ja toimialaorganisaatioiden toiminta EU-lainsäädännön puitteissa.

Maatalouden rakennetta ja tuottavuutta on tarve parantaa kaikissa tuotantosuunnissa. Erityisesti nämä haasteet koskevat niitä tuotantosuuntia, joissa tulotukien määrä uhkaa jäädä jatkossa nykyistä pienemmäksi. Riittävällä rakennepolitiikan rahoituksella parannetaan edellytyksiä tuotantorakenteen ja yritystoiminnan kehittymiselle. EU:n ja kansallisten tukijärjestelmien kanssa mahdollistetaan tuotannon jatkuminen myös muuttuvassa toimintaympäristössä. Maatalouden kannattavuutta parannetaan myös kiinnittämällä huomiota tuotannon laatuun ja organisointiin, teknologisiin valintoihin, tuotantopanosien käyttöön sekä verkottumiseen.

Maatalouden tukijärjestelmät uudistuvat lähivuosina. Tukien vaikuttavuuden kannalta on tuen kokonaismäärän ohella tärkeää myös tuen muoto. Tukijärjestelmien tulee olla yrittäjyyteen kannustavia ja mahdollisimman yksinkertaisia.

Maatalouden toimintaympäristön muutoksen vuoksi maatalouden riskit ovat viime vuosina lisääntyneet ja muuttaneet luonnettaan. Perinteisten säästä aiheutuneiden satoriskien ohella jatkossa kasvavaa epävarmuutta aiheuttaa ilmastonmuutos kerrannaisvaikutuksineen sekä voimistuneet panos- ja tuotehintojen vaihtelut.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Edistetään maatalouden hallittua rakennemuutosta ja kustannustehokkuutta.

Varmistetaan riittävä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, maaseudun kehittämissuunnitelman ja kansallisten tukien rahoitus viljelijöiden tulotason vakauttamiseksi sekä tuotannon jatkuvuuden turvaamiseksi.

Kehitetään maatalouden riskien hallintaan välineitä, joilla toimintaympäristön muutoksesta ja markkinoiden epävakaudesta johtuvaa epävarmuutta voidaan vähentää.

Otetaan ympäristö- ja ilmastokysymykset vahvemmin esille EU:n maatalouspolitiikassa.

8 Ruokaturva ja huoltovarmuus

8.1 Ruokaturva on maailman maa- ja elintarviketalouden keskeisin haaste

Ruokaturva koostuu sekä terveellisen elämän kannalta riittävästä ruoan saatavuudesta sekä elintarvikkeiden ravitsemuksellisesta laadusta ja puhtaudesta.

Ruokaturvan ja maatalouden kysymykset ovat nousseet vahvasti kansainvälisen kehityspolitiikan asialistalle. Suomi työskentelee ruokaturvan edistämiseksi kehitysmaissa parantamalla maatalouden tuottavuutta, vahvistamalla maatalouden arvoketjua ja lisäämällä maaseudun elinvoimaisuutta.

Ruoan laatuun, ravintoarvoon ja turvallisuuteen liittyvien näkökohtien tuominen mukaan ruokaturvan kehittämiseen on myös EU:n ja muiden kansainvälisten linjausten mukaista.

Suomen talouden riippuvuus ulkomaisista verkostoista ja logististen järjestelmien toimivuudesta on kasvanut. Kriittisten järjestelmien ylläpito ja jatkuvuus varauduttaessa häiriö- ja kriisitilanteisiin painottuu jatkossa aikaisempaa enemmän ja vakavampiin kriiseihin on varauduttava kansallisoin toimenpitein.

Sijaintimme takia Suomessa on huolehdittava huoltovarmuudesta myös kansallisella tasolla. Huoltovarmuuden taso mitoitetaan niin, että väestön elinmahdollisuudet ja toimintakyky sekä yhteiskunnan toimivuus voidaan pitää yllä normaaliolojen vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Suomalaisen elintarviketuoltovarmuuden perustana ovat kotimaisen alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden toiminnan jatkuvuus sekä eräiden tuotteiden huoltovarmuusvarastot. Pienten ja keskisuurten yritysten toimintakyvyn säilyttäminen on alueellisen huoltovarmuuden kannalta tärkeää.

Suomen kasviperäisen rehuvalkuaisen omavaraisuus on noin 30 %. Rehuvalkuaisen saatavuus ja hinta vaihtelevat. Rehuvalkuaisen tuontiin liittyy myös rehu- ja ruokaturvallisuusriskejä, kuten lisääntynyt salmonellatartuntojen mahdollisuus. Myös luomukotieläintuotanto kärsii markkinoiden valkuaisrehuvaihteluista. Valkuaisrehun tuotannon ja kulutusmarkkinoiden hallinta on ensiarvoisen tärkeää elintarviketuotannon jatkuvuudelle.

Huoltovarmuuskeskuksen varoista on maksettu vuosittain korvausta sellaisille kotimaisille jalostusohjelmille, jotka ovat Suomen huoltovarmuudelle merkittäviä, mutta eivät ole liiketaloudellisesti kannattavia. Arvioitujen ilmastonmuutoksen vaikutusten takia jalostusohjelmia on muutettu vuonna 2010. Korvausta maksetaan Suomen olosuhteisiin jalostettaville kasveille, kuten viljoille, herneelle ja nurmikasveille.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Tuetaan kehityspolitiikassa maataloustuotantoa, joka edistää kehitysmaiden oman ruokaturvan saavuttamista.

Korostetaan huoltovarmuusnäkökohtia sekä EU:n että kansallisissa politiikkalinjauksissa.

Turvataan maataloustuotteiden saatavuus jatkossakin yhden heikon kotimaisen sato-kauden varalta. Ylläpidetään huoltovarmuusvarastoja tärkeimmistä perustuotantopanoksista, siemenvarastot mukaan lukien, sekä leipäviljasta.

Lisätään alueellista huoltovarmuutta erityisesti vahvistamalla tilojen toimintakyky poikkeusoloissa.

Parannetaan maatilojen huoltovarmuutta sähkön ja muun energian saannissa sekä tietoverkkojen suhteen.

Nostetaan rehuvalkuaisomavaraisuutta erityisesti sikojen ja siipikarjan ruokinnassa.

Varmistetaan huoltovarmuuden ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta tärkeiden kasvien kansallinen tutkimus ja jalostus.

8.2 Energia on tärkeä elintarviketalouden tuotantopanos

Energiankäyttö vaikuttaa kustannusten ja kasvihuonekaasupäästöjen määrään. Energian saatavuus on myös huoltovarmuuskysymys. Tammikuussa 2010 käynnistyi maatilojen energiaohjelma. Ohjelman tavoitteena on edistää energiankäytön tehokkuutta sekä uusiutuvan energian käyttöä ja tuotantoa maataloilla. Tilat voivat liittyä maatilojen energiaohjelmaan vapaaehtoisesti ja saada sen kautta erilaisia energia-asioihin liittyviä tieto- ja neuvontapalveluja, esimerkiksi tilakohtaisen energiasuunnitelman.

Hallitus pitää tärkeänä, että:

Vähennetään riippuvuutta tuontienergiasta lisäämällä vastuullisesti tuotetun uusiutuvan energian osuutta hallituksen hyväksymien energiapolitiittisten linjausten mukaisesti.

Jatketaan maatilojen energiaohjelman toimeenpanoa.